

Alternatívne spôsoby volieb v 21. storočí Cesta k priamej demokracii?

Vladislav Kupka

Abstract

Der Autor setzt sich mit einer Frage auseinander, ob es möglich ist, die sinkende Wahlbeteiligung durch elektronische Wahlen (durch Internet und Telefon) zu erhöhen. Er gibt zuerst Auskunft über Elemente der e-Democracy aus diversen europäischen Staaten und dann durch sowohl quantitative als auch qualitative Umfrage untersucht die Bedingungen in der Slowakischen Republik.

Keywords: e-Voting, internet, eGovernment, eDemocracy, Slovak Republic

Úvod

Za výberom témy tejto práce stáli úvahy niektorých politikov a politológov, ktoré súvisia so všeobecným klesajúcim trendom účasti voličov pri voľbách. Priamym impulzom však bola situácia, ktorá vznikla v roku 2006, kedy sa konali voľby do Národnej rady Slovenskej republiky. Pôvodný termín volieb bol totiž stanovený na sobotu 16. septembra 2006, teda deň po štátnom sviatku. Z toho dôvodu hrozila veľmi nízka účasť voličov, ktorá sa vzťahovala predovšetkým na strany s prevažne mladým a mobilným elektorátom. Dá sa predpokladať, že by sa volieb zrejme nezúčastnili, resp. ich účasť by bola výrazne nižšia. Dôvodom by mohol byť práve fakt, že by sa voľby uskutočnili v čase predĺženého víkendu a je veľmi pravdepodobné, že by táto okolnosť ovplyvnila výrazne účasť vo voľbách do parlamentu, pričom by sa nemuselo jednať o jediný faktor, ktorý by účasť ovplyvnil. Okrem toho, že by sa voliči zrejme v tom čase nezdržovali na území svojich volebných okrskov (možno by boli úplne mimo územia SR), mohol by do veľkej miery zohrať úlohu aj ďalší faktor, ktorý nikto z volených politikov nedokáže ovplyvniť, a to napríklad účasť v prípade nepriaznivého počasia, alebo naopak účasť v prípade veľmi pekného počasia.

Ďalším podnetom je pozitívny rozvoj internetizácie Slovenska a rozširovanie využívania mobilných telefónov. Predovšetkým ma zaujalo hlasovanie v rôznych súťažiach a anketách prostredníctvom mobilných telefónov. Hlavne preto, že sa do hlasovaní zapojil

takýmto spôsobom pomerne veľký počet užívateľov mobilných telefónov. Zjavne sa ukázalo, že tento fenomén doby, môže byť cesta ako zapojiť do hlasovania mladých a aj mobilných voličov.

Cieľom práce je zmapovať oblasť elektronického hlasovania vo voľbách, tzv. eVotingu a možnosť jeho uplatnenia v podmienkach Slovenskej republiky.

Východiskové pojmy

V odbornej ale aj populárnej literatúre sa v súčasnosti môžeme stretnúť s mnohými pojmi zväčša anglickými, ktoré sa začínajú písmenom „e“ a tým naznačujú, že sa jedná o niečo v elektronickej podobe, niečo čo bežne poznáme v konvenčnej podobe. Napríklad eShop pre elektronickú verziu obchodného domu, eLearning pre vzdelávanie prostredníctvom virtuálnej elektronickej školy, eBook pre elektronickú verziu knihy, eCare pre nový a efektívny spôsob starostlivosti o klientov a zákazníkov firiem a spoločností, nehovoriac o zrejme najznámejšom pojme, konkrétne pre elektronickú verziu klasickej pošty, teda eMail (e-mail). Podobným spôsobom sa do života uviedli aj pojmy, ktoré súvisia s voľbami a komunikáciou medzi občanmi a inštitúciami.

eVoting

Electronic voting alebo elektronické hlasovanie. Ako už názov naznačuje, jedná sa o myšlienku realizovať voľby elektronicky. Vo svete má eVoting viacero podôb a hlasovanie sa realizuje rôznymi spôsobmi. Spoločné je však využitie moderných informačných technológií na samotnú realizáciu voličského aktu, na zber údajov a vyhodnotenie výsledkov. eVoting teda môže vyzeráť rôzne, napríklad ako hlasovanie v bežných volebných miestnostiach avšak prostredníctvom dotykových obrazoviek, kde jednoduchým spôsobom volič vyberie svojho preferovaného politika alebo politickú stranu. Tento spôsob je pomerne rozšírený napríklad v USA.¹ Iným spôsobom je možnosť voľby cez internet alebo cez mobilný telefón. Faktom však zostáva, že sa väčšinou jedná len o testovanie nových spôsobov volieb, ktoré by sa v budúcnosti mohli využiť. Predpokladom pre zavedenie takýchto spôsobov volieb je dostatočné rozšírenie technológií a internetu v spoločnosti a taktiež aj prijatie nových zákonných noriem, ktoré by takéto spôsoby predpokladali a akceptovali.

¹ Secretary of State California, California Internet Voting Task Force. On: <http://www.sos.ca.gov>, (1.7.2008)

eGovernment

Je taktiež pomerne široký pojem. V jednoduchom preklade hovoríme o elektronickej vláde avšak tento pojem nie je presný a nevystihuje realitu. V skratke sa však jedná o spôsob komunikácie úradov, alebo iných verejných a štátnych inštitúcií, s občanmi predovšetkým prostredníctvom internetu prípadne iných elektronických médií.

„E-government: spojenie zhora nadol - vládnutie obyvateľstvu využitím on-line technológií a služieb“²

E-government by mal v praxi umožniť občanom nielen získať rôzne informácie cez internet prostredníctvom web portálov, ale napríklad aj požiadať o vydanie pasu, identifikačnej karty a iných dokladov, podať daňové priznanie, požiadať o zmenu adresy trvalého bydliska a podobne. Jednoducho, umožniť styk s úradmi z pohodlia domova a nenútiť občana alebo podnikateľa k tomu, aby sa musel dostaviť osobne na úrad. Tým by sa mohlo docieľať aj zníženie nákladov (automatizácia procesov by mohla ušetriť časť ľudských zdrojov) a v neposlednom rade šetrenie životného prostredia (napríklad znížením spotreby papiera).

Predpokladom pre úspešnú realizáciu tohto projektu je taktiež predovšetkým rozšírenie internetu do väčšiny domácností a firiem na Slovensku. Pokiaľ však v prípade eVotingu môžeme zatiaľ hovoriť skôr o myšlienke v rovine teoretickej, v prípade eGovernmentu sa jedná už o reálny a zákonom očakávaný projekt. Zákon č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy totiž pojednáva práve o implementácii tejto myšlienky do života. Kompetentným ministerstvom je Ministerstvo financií SR.

eDemocracy

Pri sledovaní problematiky eGovernmentu v médiách sa možno stretnúť aj s pojmom eDemokracia. Do veľkej miery sa tejto problematike venuje napríklad aj Inštitút pre verejné otázky (IVO), ktorý zrealizoval štúdiu e-Demokracia na Slovensku. V tejto štúdii je pojem vysvetlený nasledovne. E-Demokracia - znamená používanie moderných informačných a komunikačných technológií (IKT) na podporu procesov v rámci systému reprezentatívnej demokracie. E-Demokracia môže byť definovaná ako proces umožnenia transakcií medzi občanmi, záujmovými skupinami a politickou mocou prostredníctvom viacerých kanálov, t.j. prepojením transakčných, rozhodovacích a vynucovacích funkcií pomocou IKT, za účelom

² Pozri: Mary Griffiths (2002): *Australian e-Democracy?: Its Potential for Citizens and Governments*: Melbourne: Monash University Gippsland, s. 5.

zvýšenia efektívnosti, transparentnosti a zodpovednosti vlády. Zmyslom takéhoto prístupu je teda zabezpečiť širší vplyv občanov na politické rozhodnutia s tým, že vyššia zainteresovanosť jednotlivcov povedie nielen k zefektívneniu vládnutia, ale v konečnom dôsledku k zvýšeniu politickej legitimacy.³ Inými slovami, eDemocracy je kombinácia eVotingu a eGovernmentu.

eVoting v praxi

Myšlienka realizovať voľby elektronickou cestou a s využitím najnovších technológií nie je nová. Prvé nápady ako riešiť volebný akt bez papiera a sčítavanie hlasov bez manuálneho počítania, sa objavili už s príchodom prvých počítačov v 80. rokoch minulého storočia. Prvé nápady však nepočítali s možnosťou, aby sa samotná voľba zrealizovala inde ako na vyhradených miestach, teda vo volebných miestnostiach a prostredníctvom akýchsi elektronických hlasovacích zariadení. Myšlienka vzdialeného hlasovania, resp. hlasovania z domova a iných miest, prišla až s príchodom a rozšírením internetu, teda v 90. rokoch.

Naplnilo sa však myšlienka eVotingu začala rozvíjať až po roku 2000. Dovtedy sa jednalo skôr o výnimky, ktoré presadzovali nadšenci a fanúšikovia nových technológií. Neskôr začali byť projekty elektronických volieb podporované aj z oficiálnych miest, teda vládami jednotlivých krajín ale napríklad aj Radou Európy a Európskou komisiou.

Rada Európy vo svojich odporúčaní vyslovene spomína a podporuje myšlienku eVotingu ako prostriedku pre priblíženie sa potrebám voličom ako napríklad v odporúčaní Výboru ministrov členským krajinám o účasti občanov na miestnom verejnom živote z roku 2001, alebo v odporúčaní pre zákonné, operačné a technické štandardy e-votingu z roku 2004.⁴

Európska komisia spustila v roku 2002 projekt s názvom CyberVote⁵, ktorý sa zameriava na preskúmanie možností realizácie volieb prostredníctvom internetu, ale už aj s použitím mobilného telefónu.

Hlasovanie elektronickým spôsobom teda nie je iba o hlasovaní prostredníctvom internetu aj keď sa táto možnosť rezonuje v spoločnosti zrejme najčastejšie. Medzi alternatívy ku klasickému, teda papierovému spôsobu, dnes patrí aj hlasovanie prostredníctvom elektronických hlasovacích zariadení, ktoré sa nachádzajú vo volebných miestnostiach a ktoré

³ Velšic, Marián (2008): *e-Demokracia na Slovensku*: Bratislava: Inštitút pre verejné otázky., s. 4.

⁴ Zdroj: Informačná kancelária Rady Európy, Odporúčanie (2001) 19 a (2004) 11. On: <http://www.radaeuropy.sk>, (1.7.2008).

⁵ Web portál projektu Cyber Vote, Project Description. On: <http://www.eucybervote.org>, (1.7.2008).

nahrádzajú zber hlasovacích lístkov. Tento spôsob je dnes už bežný napríklad v Spojených štátoch amerických, v Brazílii aj v niektorých európskych krajinách (predovšetkým v Belgicku, Holandsku a Írsku. Holandsko a Írsko po zlých skúsenostiach s bezpečnosťou zariadení od roku 2006 elektronické hlasovacie zariadenia nepoužívajú).⁶ Pri voľbe kontroluje totožnosť voliča volebná komisia. Jednoznačne sa dá povedať, že tento spôsob zjednodušuje proces spočítavania hlasov a je prínosom minimálne v oblasti životného prostredia, keďže sa takto dá ušetriť značné množstvo papiera. Do istej miery však môže byť komplikáciou pre starších voličov, ktorých tento spôsob môže odradiť.

Hlasovanie prostredníctvom internetu a počítača je dnes už pomerne rozšírené aj keď je to predovšetkým v iných oblastiach spoločnosti. S elektronickým hlasovaním prostredníctvom web rozhrania sa možno stretnúť napríklad vo väčších firmách (voľby zástupcov zamestnancov do dozornej rady...), na školách a podobne. Pri tomto spôsobe je však už potrebné overiť aj totožnosť voliča, resp. oprávnenosť hlasujúcej osoby, ktorá sa na voľbe zúčastňuje zo vzdialeného bodu, teda mimo volebnej miestnosti. Práve tento moment do veľkej miery bráni vo všeobecnom rozšírení volieb cez internet, keďže dochádza k neustálemu spochybňovaniu či volí oprávnený volič. Na druhej strane je naopak nedôvera voličov, ktorí majú obavy z toho, že ich voľba nebude tým pádom utajená.

V prípade, že sa podarí technicky vyriešiť práve tento moment, resp. pokiaľ sa predovšetkým podarí odstrániť nedôvera medzi voličmi, bude zrejme tento spôsob voľby nakoniec akceptovaný a otvorí cestu aj ďalším možnostiam ako napríklad eVotingu cez mobilný telefón alebo prostredníctvom káblovej televízie. Zrejme technické riešenie nebude také náročné ako skôr nájsť spôsob ako presvedčiť voličov (a aj politikov) o spoľahlivosti, bezpečnosti a prínose takejto možnosti pre spoločnosť.

Skúsenosti z krajín Európskej únie a Švajčiarska

Mnohé krajiny Európskej únie majú už v súčasnosti skúsenosti s využitím elektronického spôsobu volieb. Faktom však je, že zatiaľ takmer výlučne vo forme testovania, väčšinou len na miestnej úrovni alebo s obmedzením pre občanov žijúcich v zahraničí.

Jedinou krajinou EÚ, v ktorej sa konali reálne voľby do parlamentu na celoštátnej úrovni cez internet je Estónsko a to v roku 2007. Ďalšou krajinou kde sa voľby

⁶ Irish Citizens for Trustworthy Evoting, 5th October 2006. On: <http://evoting.cs.may.ie> (2.7.2008).

v elektronickej forme realizujú na celoštátnej úrovni je Belgicko avšak nie cez internet ale s použitím hlasovacích zariadení vo volebných miestnostiach.

Stručný prehľad⁷:

Štát	Spôsob eVotingu	Doplňujúce informácie
Belgicko	hlasovacie zariadenie	celoštátne hlasovanie
Estónsko	internet	celoštátne hlasovanie
Fínsko	internet	hlasovanie mladých
Francúzsko	internet	len občania v zahraničí
Holandsko	internet	len občania v zahraničí
Írsko	hlasovacie zariadenie	od r. 2006 sa el. voľby nerealizujú
Nemecko	hlasovacie zariadenie	lokálne voľby
Portugalsko	cez internet	len občania v zahraničí
Rakúsko	cez internet	len občania v zahraničí
Španielsko	cez internet	lokálne voľby
Švajčiarsko	cez internet	lokálne referendá a voľby
Švédsko	-	lokálne voľby
Taliansko	hlasovacie zariadenie	lokálne voľby
Veľká Británia	cez internet	lokálne voľby

Zdroj: Competence Center for Electronic Voting and Participation, Database. On: <http://db.e-voting.cc/>, (2.7.2008)

Belgicko

V Belgicku sa elektronicky volí vo volebnej miestnosti, kde sa nachádza elektronické hlasovacie zariadenie, ktoré má dotykovú obrazovku, čítacie zariadenie na identifikačnú kartu a optické pero. Štúdia o tomto systéme, ktorú vypracovala Bruselská univerzita poukazuje na pozitívum, že je síce možné nehlasovať (nevyznačením hlasu), ale nie je možné odovzdať neplatný hlas. Nepreukázala sa zvýšená účasť voličov len kvôli elektronickému hlasovaniu. O Parlament tiež vypracoval hodnotiacu správu, kde sa uvádza, že pozitíva takéhoto hlasovania sú najmä zánik manuálneho spočítavania hlasov, rýchle zverejnenie výsledkov, zjednodušenie a zmodernizovanie volebného aktu.⁷

⁷ Pozri: Okruhlicová, Martina: *Prehľad e-vote*: Bratislava: Kancelária NR SR Odbor analýz, vzdelávania a parlamentného výskumu, s. 7.

Estónsko⁸

Estónsko je jedinou krajinou Európskej únie, kde sa úspešne odskúšal a aj reálne použil elektronický spôsob hlasovania cez internet a to vo voľbách do parlamentu, teda na celoštátnej úrovni, v roku 2007 (predtým v roku 2005 na lokálnej úrovni). Estónsko je ideálny štát na skúšanie takýchto postupov. Je to totiž pomerne malá krajina (približne 1,35 mil. obyvateľov) s vysokou penetráciou internetu v domácnostiach (až 82% počítačov v domácnostiach je pripojených na internet).

Podmienkou hlasovania cez internet bolo technické a softvérové vybavenie, ktoré musel mať volič k dispozícii. Volič musel mať čítacie zariadenie na ID karty s čipom (ID karty už majú takmer všetci oprávnení voliči, ktorých je približne 940 tisíc) a digitálny podpis s certifikátom. Čítačky kariet sú dostupné napríklad v knižniciach a školách alebo si ich Estónci môžu zakúpiť za dostupnú cenu. Voľby prebiehali v dvoch termínoch počas týždňa. V pondelok až stredu (26-28.3.2007) sa volilo prostredníctvom internetu a v nedeľu tradičným spôsobom. Cez internet hlasovalo celkovo 30 275 voličov.

Švajčiarsko

Vo Švajčiarsku volia občania približne päťkrát za rok, niekedy aj častejšie. To je jeden z dôvodov prečo sa vo Švajčiarsku vo veľkej miere eVoting cez internet reálne už využíva aj keď zatiaľ len na úrovni kantónov (predpokladá sa, že na federálnej úrovni by sa eVoting mohol zaviesť približne od roku 2010). Jedným z funkčných projektov je on-line hlasovanie v kantóne Ženeva, ktorý sa začal rozvíjať od roku 2000 v súlade so stratégiou rozvoja eGovernmentu vo Švajčiarsku. Po prvýkrát bol tento spôsob využitý vo voľbách v roku 2003. Pre účasť vo voľbách alebo referende cez internet je potrebná predchádzajúca registrácia voliča, na základe ktorej obdrží pred voľbami poštou osobnú hlasovaciu kartu, na ktorej je pod stieracou časťou kód, ktorý volič použije na web stránke pri voľbe.⁹

Slovensko

Na Slovensku nie je známa informácia o uskutočnení žiadneho referenda alebo voľby elektronickou formou ani na lokálnej úrovni. Diskusia na túto tému však prebieha. Príkladom boli aktivity občianskeho združenia Partnerstvá pre prosperitu (PPP), ktoré sa priamo

⁸ Pozri: Trechsel, Alexander H.: *Report for the Council of Europe - Internet voting in the March 2007 Parliamentary Elections in Estonia*. Florence: European University Institute. On: <http://www.vvk.ee/>, (2.7.2008).

⁹ Republique et Canton de Geneva: E-voting. On: <http://www.ge.ch/evoting>, (2.7.2008).

zaoberali eGovernmentom a eVotingom.¹⁰ Povzbudzujúcim je však minimálne fakt, že sa rozbieha projekt Informatizácie spoločnosti, ktorý je v kompetencii Ministerstva financií SR, v ktorom je jednou z podporovaných aktivít aj budovanie eGovernmentu – teda informatizácia verejnej správy. V dokumente: Stratégia informatizácie verejnej správy sa okrem iného uvádza.¹¹ Prínosy, ktorých dosiahnutie sleduje stratégia, strategické ciele a konkrétne kroky:

- klientsky orientovaná verejná správa - na občanov, podnikateľov aj ostatnú verejnosť
- výkon verejnej správy bude možné realizovať elektronicky, pomocou IKT (napríklad prostredníctvom internetu, telefónu, mobilného telefónu alebo inými komunikačnými prostriedkami)
- štátna správa a samospráva bude poskytovať elektronické služby, ktoré budú riešiť základné životné situácie občanov.

Alternatívne spôsoby volieb na Slovensku

Variety technického riešenia a použitie technológií v rámci Slovenska

Slovensko dnes reálne nevyužíva žiadnu z existujúcich možností eVotingu v oblasti volieb alebo referenda na celorepublikovej a ani lokálnej úrovni. Svojou veľkosťou, vzdelanosťou a úrovňou rozšírenia technológií je ideálnym „laboratóriom“ pre rozvoj nových možností eVotingu, podobne ako je tomu napríklad v Estónsku. Príkladom je rozvoj technológie FTTH (Fiber to the home), t.j. pripojenie domácností najrýchlejšou technológiou, teda optickými vláknami, ktoré sú ukončené až priamo v byte (rýchlejšia technológia už vo svete neexistuje. Rýchlosť svetla je najvyššia možná, ktorú ľudstvo pozná a jediným obmedzením vo využívaní tejto rýchlosti sú samotné hardvérové zariadenia pripojené k optickej sieti). Slovensko je v pokrytí počtu domácností v pomere k počtu obyvateľov krajiny na prvom mieste v Európe a na druhom mieste vo svete, hneď po Japonsku.¹²

Taktiež počet pripojených domácností k internetu a predovšetkým rozšírenie mobilnej komunikácie na Slovensku, ako je vidieť v nasledujúcich štatistikách, je veľmi povzbudzujúci. Trh telekomunikácií sa pritom na Slovensku stále rozvíja, dnes zahŕňa 4,8

¹⁰ Zdroj: OZ Partnerstvá pre prosperitu: eVoting. On: <http://www.p3.sk/1/evoting/>, (2.7.2008).

¹¹ Zdroj: Ministerstvo financií SR: Stratégia informatizácie verejnej správy. On: <http://www.informatizacia.sk/>, (2.7.2008).

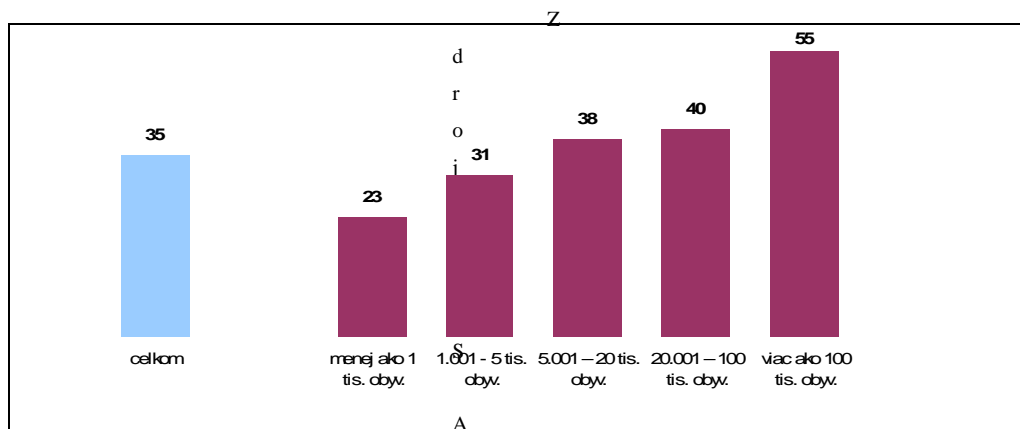
¹² Spoločnosť Orange Slovensko, a.s. (3.7.2008).

milióna užívateľov mobilných telefónov, viac ako 1 milión fixných liniek a viac ako 2,7 milióna užívateľov internetu. Najväčší nárast sa očakáva v oblasti využívania internetu, prenosu dát a digitálnej TV.¹³ To znamená, že Slovensko má obrovský technologický potenciál a bolo by škoda túto pozíciu nevyužiť.

Inšpirujúcim krokom pre rozvoj eVotingu a eGovernmentu na miestnej úrovni, je napríklad projekt mesta Šaľa¹⁴ ktoré sa pravidelne pýta na názor občanov prostredníctvom elektronických dotazníkov na oblasti, o ktorých následne budú poslanci mestského zastupiteľstva rokovať a rozhodovať. Napríklad odpredaj nehnuteľností mesta, školstvo, mestská hromadná doprava a podobne. Výsledok hlasovania síce nemá záväzný charakter, ale je to rozhodne krok, ktorý prospieva k zvyšovaniu záujmu občanov mesta o veci verejné, keďže sa môžu jednoduchým spôsobom, z pohodlia domova, vyjadriť k otázkam, ktoré sa ich týkajú.

Pripojenie domácností k internetu na Slovensku¹⁵

Penetrácia domácností v % podľa veľkosti mesta – obce:

ISA pre Orange Slovensko, a.s. (2008)

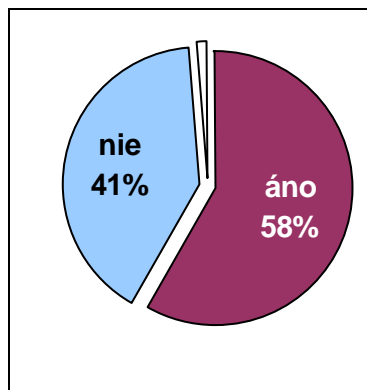
Celkovo je pripojených k internetu v priemere 35% domácností. Vo väčších mestách je počet pripojených domácností prirodzene vyšší. V mestách s počtom obyvateľov od 20 tisíc do 100 tisíc sa penetrácia približuje k polovici pripojených domácností. Povzbudzujúce je však aj číslo v malých obciach do 1000 obyvateľov, kde je pripojená už takmer štvrtina domácností.

¹³ Pozri tamtiež.

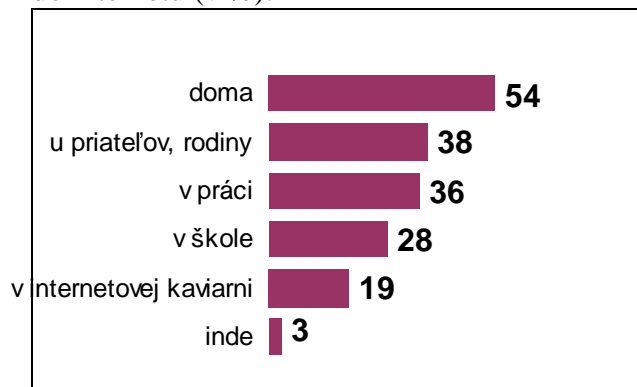
¹⁴ Web portál mesta Šaľa, Elektronické dotazníky. On: <http://www.sala.sk>, (3.7.2008).

¹⁵ Výsledky prieskumu poskytla spoločnosť Orange Slovensko, a.s. Prieskum realizovala agentúra TNS AISA v dňoch 18.2.2008 až 29.2.2008 na reprezentatívnej vzorke 1003 respondentov vo veku 14-69 rokov. Prieskum sa realizoval formou osobných rozhovorov v bytoch respondentov

Celkový počet užívateľov internetu
v % na Slovensku (kdekoľvek):

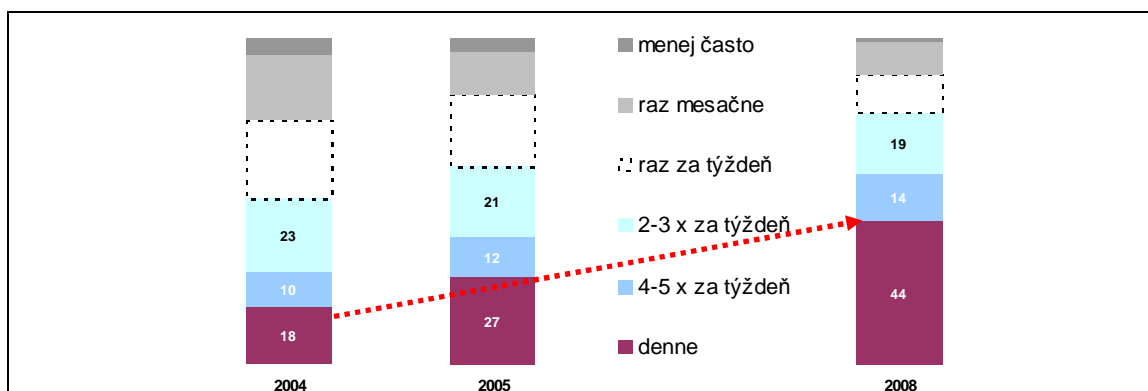
Miesta cez ktoré užívatelia prístupujú
do internetu (v %):

Zdroj: TNS AISA pre Orange Slovensko, a.s. (2008)

Z uvedených výsledkov vyplýva, že na Slovensku využíva internet až 58% populácie. Rezidenčný užívatelia väčšinou prístupujú k internetu z domácností alebo z práce.

Frekvencia využívania internetu - vývoj v rokoch

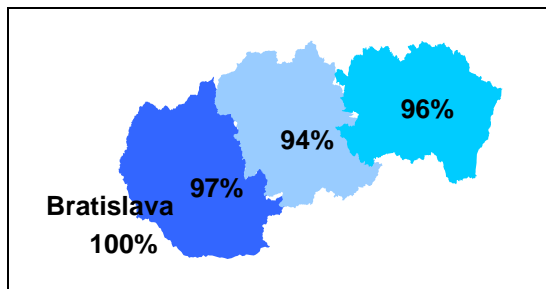
droj: TNS AISA pre Orange Slovensko, a.s. (2008)

Z

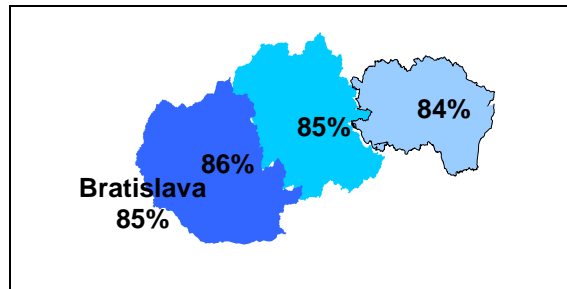
Denne alebo takmer každý deň využíva internet až 58% užívateľov a trend je stúpajúci.

3.1.1 Využívanie mobilných telefónov medzi rezidenčnými zákazníkmi na Slovensku¹⁶

Domácnosti, v ktorých sa používa mobilný telefón:

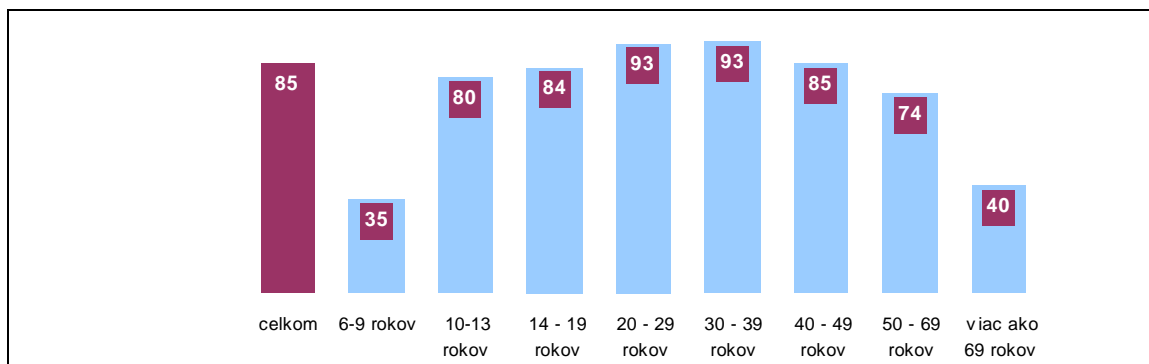

Celková penetrácia mobilnej komunikácie medzi populáciou v SR vo veku 14-69 rokov:

Zdroj: TNS AISA pre Orange Slovensko, a.s. (2008)

Penetrácia užívateľov mobilnej komunikácie podľa veku:

Zdroj: TNS AISA pre Orange Slovensko, a.s. (2008)

Priemerná penetrácia mobilnej komunikácie v domácnostiach je 96%. V jednej domácnosti sa nachádzajú v priemere 3 SIM karty. Celková penetrácia mobilnej komunikácie medzi slovenskou populáciou vo veku 14 až 69 je v priemere 85%. Jeden užívateľ používa v priemere 1,1 SIM kartu. Najvyššia penetrácia je medzi užívateľmi vo veku 20 až 39 rokov a to až 93%.²⁰

Prieskum záujmu o eVoting

Pre vyhodnotenie hypotézy, ktorá je predmetom tejto práce, sa zrealizovali dva prieskumy. Prvý prieskum bol zameraný na voličov a bol realizovaný vo forme ankety prostredníctvom

¹⁶ Výsledky prieskumu poskytla spoločnosť Orange Slovensko, a.s. Prieskum realizovala agentúra TNS AISA v dňoch 18.2.2008 až 29.2.2008 na reprezentatívnej vzorke 1003 respondentov vo veku 14-69 rokov. Prieskum sa realizoval formou osobných rozhovorov v bytoch respondentov.

agentúry TNS AISA. Druhý bol realizovaný formou rozhovoru s významnými zástupcami dvoch najsilnejších slovenských politických strán, podľa zastúpenia v NR SR, teda zo strán SMER-SD a SDKÚ-DS.

Oba prieskumy boli zamerané na dva základné okruhy:

1. eVoting – postoj a záujem k tomuto spôsobu voľby
2. Referendum

Úlohou oboch prieskumov bolo hľadanie odpovede na otázku či existuje všeobecný záujem o zmenu tradičného spôsobu voľby na elektronický. Taktiež mali prieskumy ukázať, či existuje potreba spoločnosti na zmenu v spôsobe riadenia štátu, ktorá by sa realizovala posunom od zastupiteľskej demokracie k demokracii priamej, teda prostredníctvom častejšieho využívania inštitútu referenda. To znamená či by sa voliči zúčastňovali plebiscitov častejšie, ak by bola taká možnosť, a na druhej strane, či by aj politici boli ochotní riešiť viac tém takýmto spôsobom.

Voliči

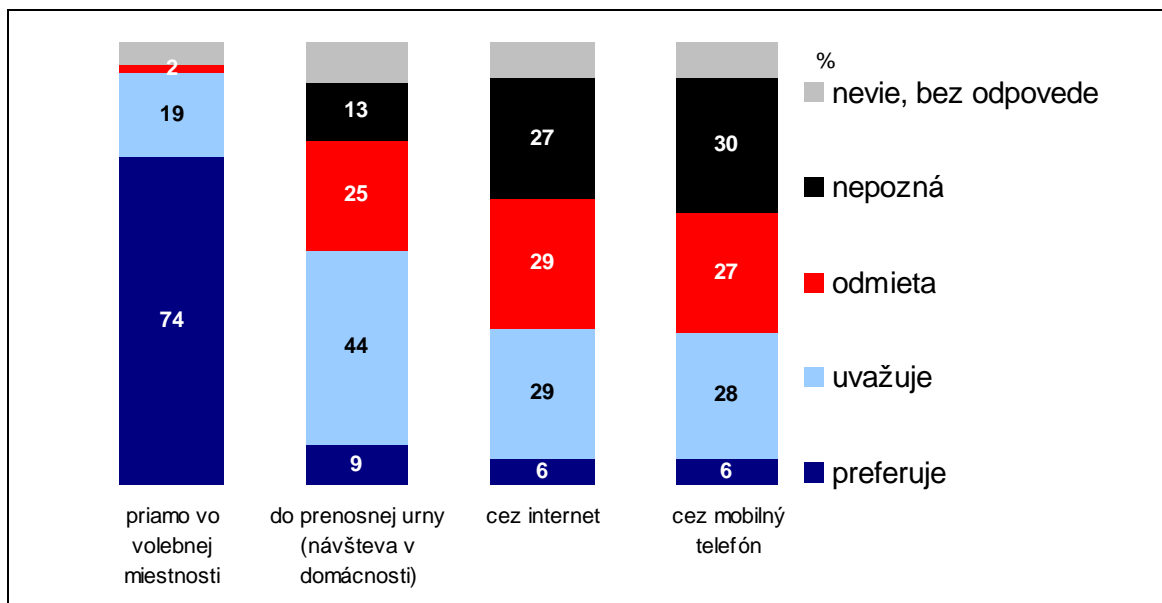
Prieskum pre účely tejto práce realizovala na základe priamej požiadavky, agentúra TNS AISA. Prieskum bol realizovaný prostredníctvom kvantitatívneho prieskumu metódou osobných rozhovorov na reprezentatívnej vzorke 501 respondentov vo veku 15 a viac rokov. Reprezentativita prieskumu bola zabezpečená na základe veku, pohlavia, vzdelania, veľkosti miesta bydliska a regiónu jednotlivých respondentov.

Názov projektu	E-voting, voľby cez internet alebo MT
Metóda	multiklientsky kontinuálny kvantitatívny prieskum TNS Omnibus osobné rozhovory, vykonávané zaškolenými stálymi anketármi
Terénny zber dát	22.-28. marec 2008
Cieľová skupina	reprezentatívna vzorka - všeobecná populácia vo veku 15 a viac rokov na území SR
Veľkosť vzorky	501 respondentov
Výber respondentov	kvóty stanovené na vek, pohlavie, vzdelanie, veľkosť miesta bydliska a región

Dotazník s otázkami a postupom pre anketára sa nachádza v časti príloha tejto práce (pozri prílohu č. 1). Zoznam otázok pripravil autor tohto textu v spolupráci s agentúrou TNS AISA. Každému respondentovi bola ukázaná karta s víziou elektronickej voľby v budúcnosti a so

stručným popisom a prirovnáním k dnešným dostupným službám mobilnej komunikácie a internetu.

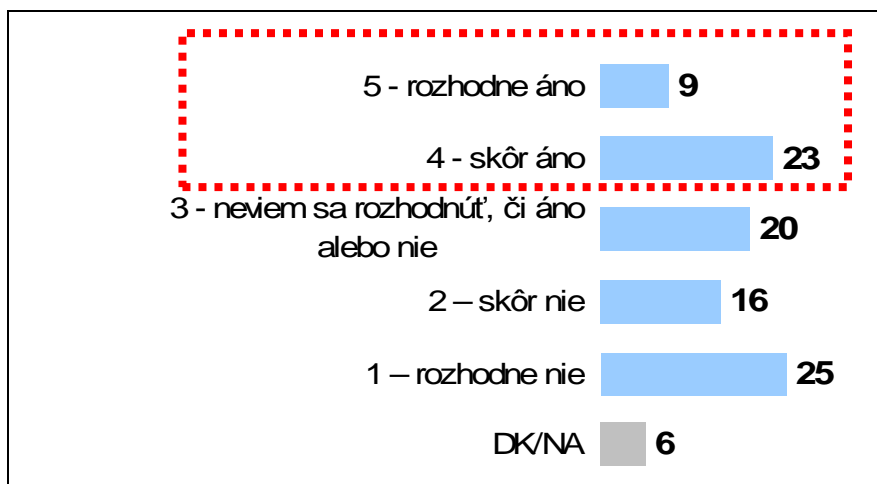
Postoj k rôznym možnostiam volieb

Zdroj: TNS AISA pre Vladislav Kupka (2008)

Približne tretina respondentov deklaruje svoj pozitívny vzťah k možnosti voliť cez internet alebo mobilný telefón (poslancov NR SR, samosprávy, príp. prezidenta).

Záujem voliť cez internet alebo mobilný telefón

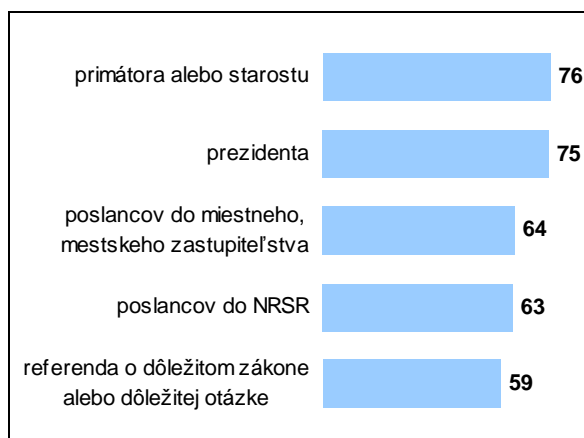

Zdroj: TNS AISA pre Vladislav Kupka (2008)

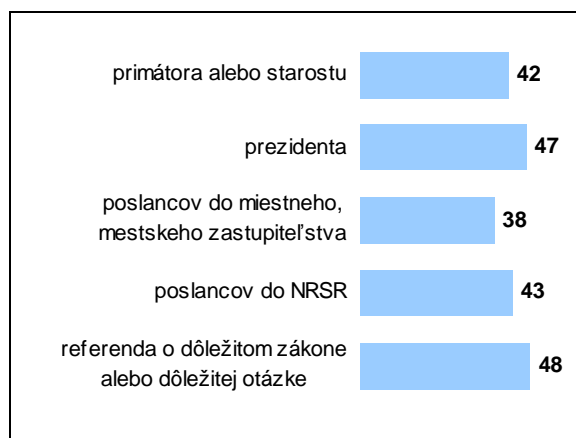
Tretina voličov by mala záujem využiť eVoting a 20 % sa dnes ešte nevie rozhodnúť. Na Slovensku je teda veľmi vysoký záujem o elektronický spôsob voľby. Len tretina respondentov tento spôsob odmietla.

Ak by sa zajtra konali voľby

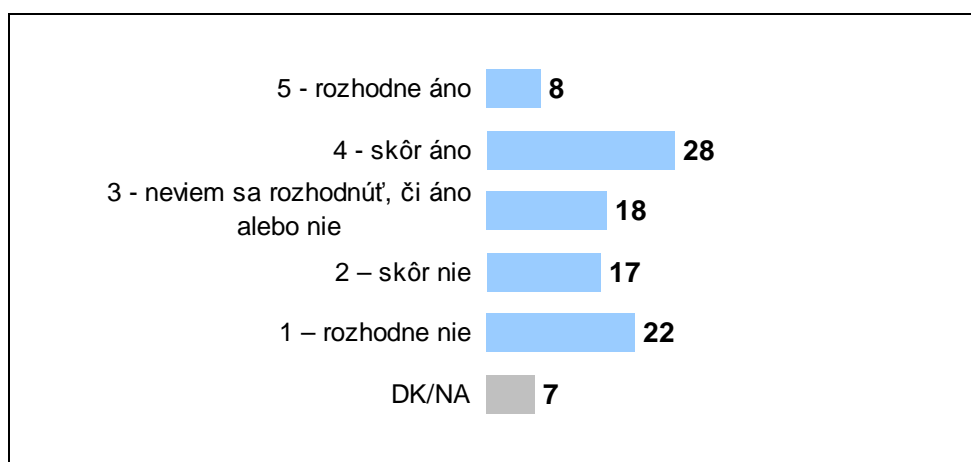
respondent by sa zúčastnil volieb

respondent by volil cez internet, mobil

Zúčastnil by sa referenda častejšie ako raz za rok, ak by bolo možné využívať hlasovanie cez internet alebo mobilný telefón?

Zdroj: TNS AISA pre Vladislav Kupka (2008)

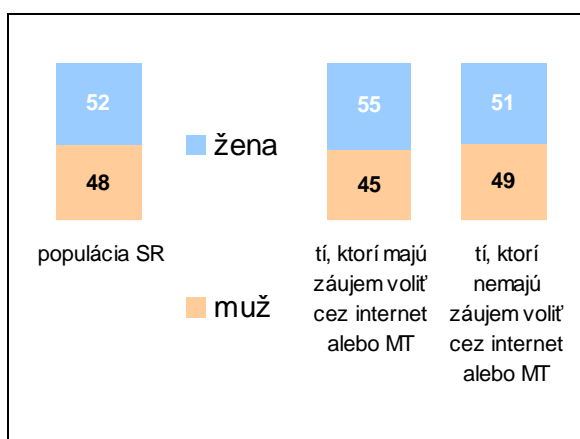
Z uvedených výsledkov vyplýva, že všeobecne sa voliči zaujímajú viac o voľby komunálne. Až tri štvrtiny by išlo zajtra voliť primátora alebo starostu a až 64% by sa zúčastnilo volieb

poslancov miestneho zastupiteľstva. Z celoštátnych volieb je najvyšší záujem o voľbu Prezidenta SR. Najmenší je záujem o účasť v referende.

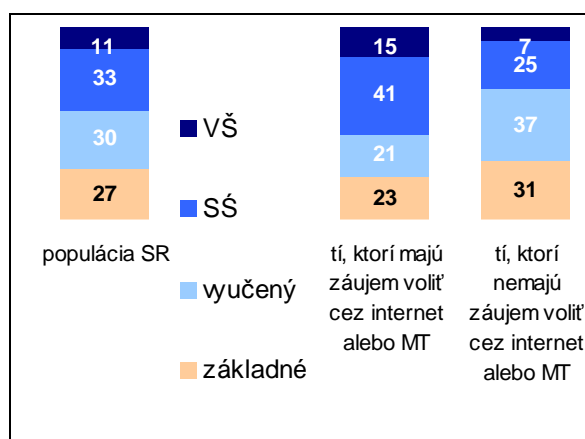
Zaujímavý je však výsledok v prípade, že by existovala možnosť zúčastniť sa volieb prostredníctvom internetu alebo mobilného telefónu. V takom prípade by bol najväčší záujem voličov práve o účasť v referende. Viac ako tretina voličov by sa podľa výsledkov prieskumu zúčastnila referenda, ak by existovala možnosť voliť elektronicky.

Demografický profil tých, ktorí majú záujem voliť cez internet alebo mobilný telefón

Pohlavie

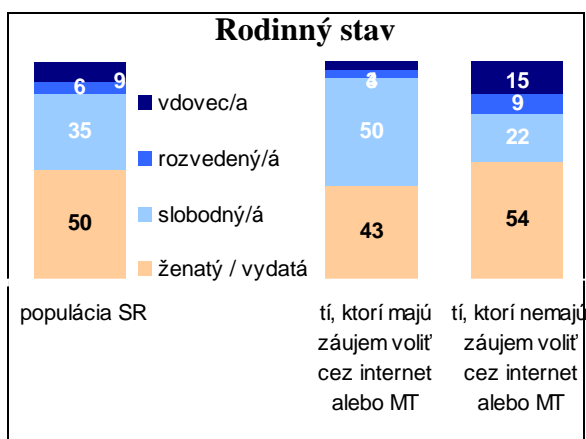
Vzdelanie

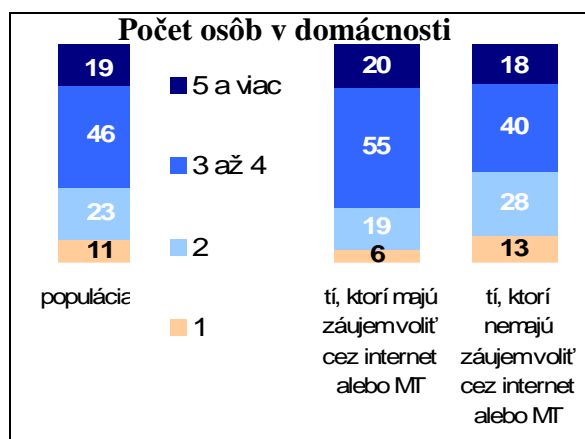
Zdroj: TNS AISA pre Vladislav Kupka (2008)

Pozoruhodným výsledkom je záujem o elektronické voľby podľa pohlavia. Väčší záujem deklarujú ženy ako muži. U tých, ktorí majú záujem o eVoting, je rozdiel až 10% v prospech žien. Čo sa týka vzdelania, u tých, ktorí majú záujem o elektronickú voľbu, prevládajú voliči so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním.

Rodinný stav

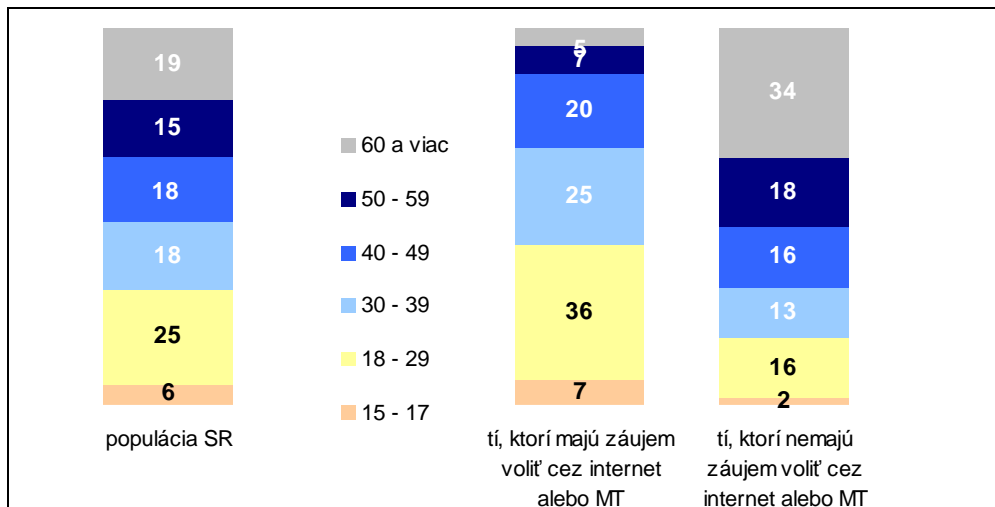

Počet osôb v domácnosti

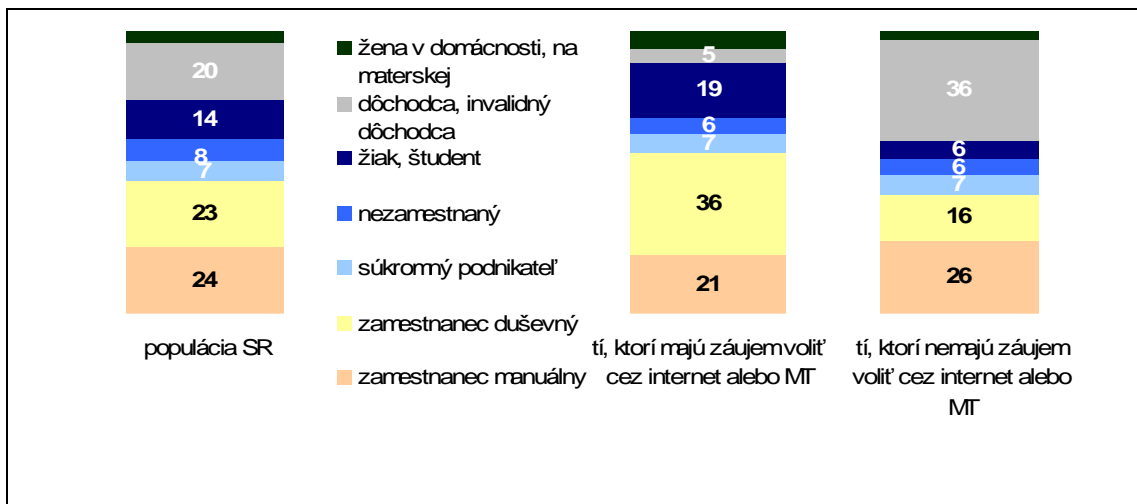
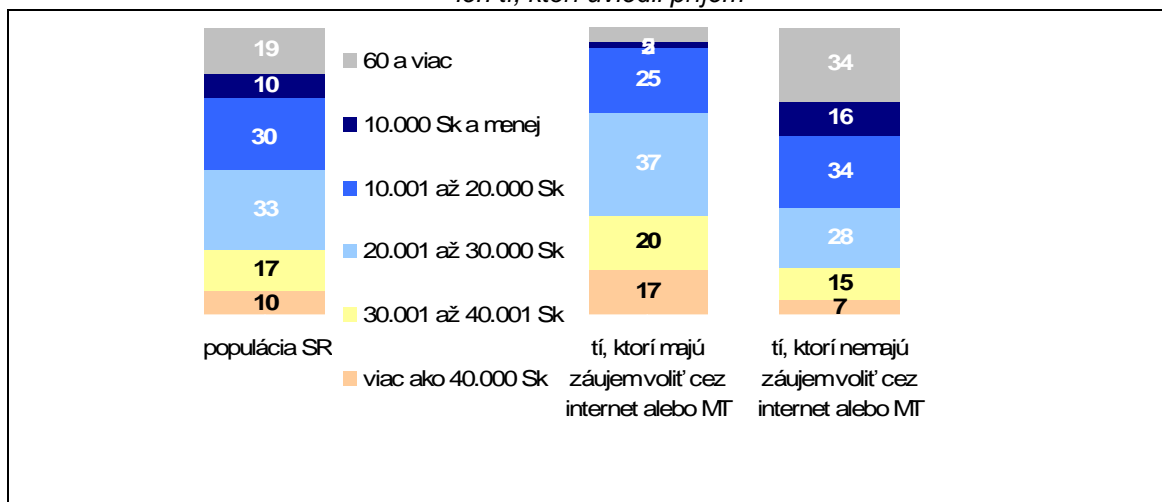

Zdroj: TNS AISA pre Vladislav Kupka (2008)

Vek

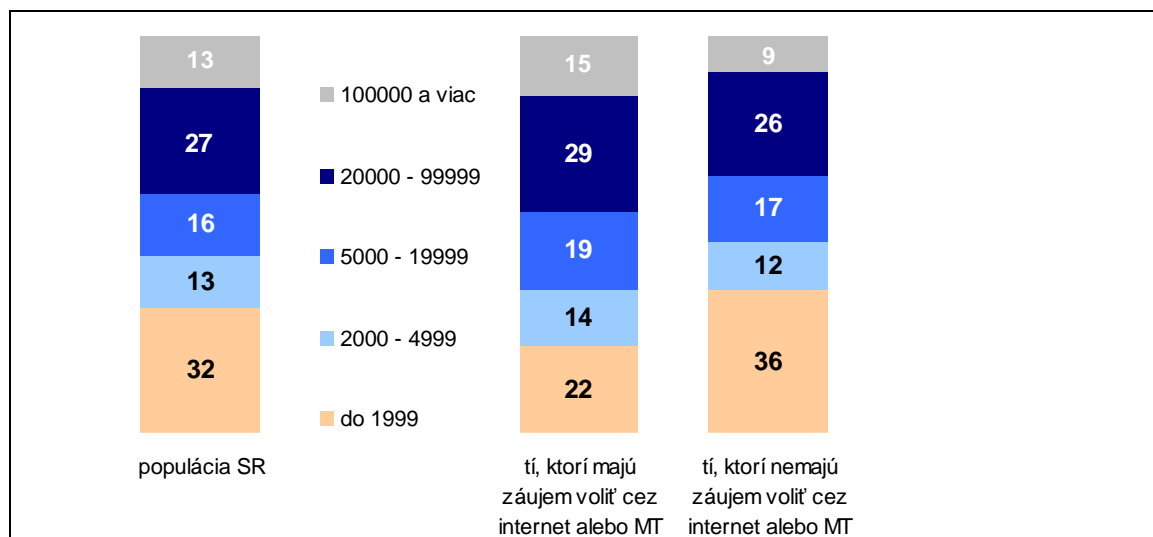

Zamestnanie

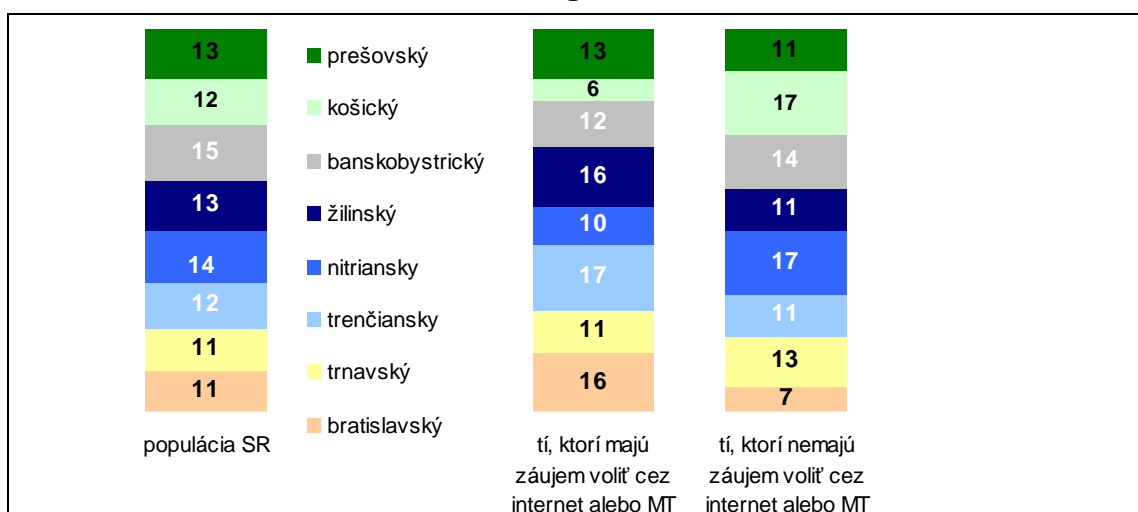
Čistý mesačný príjem domácnosti
- len tí, ktorí uviedli príjem -

Zdroj: TNS AISA pre Vladislav Kupka (2008)

Veľkosť miesta bydliska

Región

Zdroj: TNS AISA pre Vladislav Kupka (2008)

Voľby cez internet či mobilný telefón sú teda približne pre tretinu populácie SR neznáme. Na druhej strane, približne tretina ľudí po predstavení tohto spôsobu deklaruje, že by o voľby cez internet alebo mobilným telefónom mala záujem. Ľudia, ktorí by mali záujem voliť cez internet alebo prostredníctvom mobilného telefónu sú:

- mladí ľudia so stredoškolským alebo vysokoškolským vzdelaním, slobodní
- duševne pracujúci, ktorých príjem je mierne vyšší
- vo väčšej miere ide o ľudí z väčších miest (súvisí aj s väčšou penetráciou Internetu).

Na základe odpovedí v prieskume, najväčšiu účasť možno očakávať pri voľbe prezidenta, primátora, alebo starostu. 11% ľudí deklaruje, že by sa nezúčastnilo žiadnych z uvedených typov volieb, naopak, všetkých uvedených volieb by sa zúčastnila približne polovica opýtaných.

Politici

Prieskum medzi politikmi sa realizoval formou osobných rozhovorov, podľa vopred pripravených otázok (pozri prílohu č. 2). Výber politikov a politických strán bol realizovaný na základe týchto podmienok:

1. politické strany typu catch-all alebo masové – teda strany, ktoré sa snažia osloviť čo najväčší počet voličov
2. jedna politická strana zo súčasnej vládnej koalície a jedna z opozície
3. približne rovnaký vek predstaviteľa strany, vzdelanie, skúsenosti a postavenie v politickej strane, zvolenie za poslanca do NR SR
4. dostupnosť politika pre rozhovor k téme eVoting

Na základe týchto podmienok boli oslovení predstavitelia strany SDKÚ-DS a SMER-SD.

Záver:

Stretnutia trvali v priemere do 45 minút a prebiehali formou rozhovoru a diskusie. Obaja zástupcovia oslovených politických strán odpovedali na všetky otázky z pripraveného dotazníka. Na začiatku stretnutia bola stručne vysvetlená myšlienka eVotingu a obom osloveným politikom bol predložený rovnaký obrázok s víziou eVotingu, ako v prípade prieskumu medzi voličmi (pozri karta P2, str.25).

Dotazník obsahoval dva okruhy tém:

1. eVoting - bol by eVoting prínosom pre SR, pre občana, pre politickú stranu?
 - mohlo by sa stať Slovensko lídrom v oblasti eVotingu?
 - sú predstaviteľné volebné kampane cez SMS, MMS?
2. Priama demokracia
 - do akej miery by bol akceptovateľný posun od zastupiteľskej demokracie k priamej?
 - zvýšil by iný spôsob voľby záujem o účasť v referendách?
 - zvýšenie záujmu o účasť vo voľbách, referendách za odplatu voličovi?

Stretnutie s poslancom NR SR Ivanom Miklošom:

Téma	Názor
eVoting	<ul style="list-style-type: none"> - zjavne blízka téma, veľmi dobrý prehľad – naklonený eVotingu - výhoda pre mladých a mobilných voličov - prínos pre SDKÚ – rozhodne áno - Slovensko možným lídrom v eVotingu – áno - volebné kampane cez SMS – áno, ale nesmú obťažovať voličov
priama demokracia	<ul style="list-style-type: none"> - posun slovenskej spoločnosti smerom k priamej demokracii – nie je to aktuálne, skôr na lokálnej úrovni - Slovensku chýba tradícia - odmeňovanie voličov za účasť – nesúhlasí

Poslanec Mikloš mal prehľad o alternatívach v hlasovaní vo svete a téma mu bola zjavne blízka. Vidí v tom budúcnosť a mnohé výhody predovšetkým pre voliča, ktorý je mobilný a mladý. Pre stranu, ktorú zastupuje by to mohol byť podľa jeho názoru jednoznačne prínos, keďže voliči, ktorých SDKÚ-DS oslovuje, sú vzdelaní a pomerne mladí. Pri stretnutí vyslovil názor, že pokiaľ by bol eVoting dostupný v čase posledných prezidentských volieb, tak by Slovensko malo v súčasnosti iného prezidenta. Rozvoj eVotingu teda rozhodne podporuje a je presvedčený, že Slovensko by sa mohlo stať priekopníkom alternatívnych spôsobov volieb napríklad prostredníctvom mobilných telefónov. S odmeňovaním voličov za účasť vo voľbách, za účelom zvýšenia záujmu nesúhlasí. Elektronické voľby by však určite zvýšili účasť vo voľbách.

Oblasť priamej demokracie - v tejto oblasti je skeptický. Referendum však neodmieta. Preferuje však využitie tohto nástroja predovšetkým v komunálnej politike. Na celorepublikovej úrovni uprednostňuje zastupiteľskú formu demokracie, keďže Slovensko nemá tradíciu v priamej forme demokracie, tak ako je tomu napríklad vo Švajčiarsku.

Stretnutie so štátnym tajomníkom MF SR Petrom Kažimírom:

Téma	Názor
eVoting	<ul style="list-style-type: none"> - blízka téma, veľmi dobrý prehľad - výhoda pre mladých a mobilných voličov - prínos pre SMER – skôr pre celú spoločnosť na Slovensku - Slovensko možným lídrom v eVotingu – áno - volebné kampane cez SMS – áno, ale s predchádzajúcim súhlasom voliča
priama demokracia	<ul style="list-style-type: none"> - posun slovenskej spoločnosti smerom k priamej demokracii – nie je to aktuálne, skôr na lokálnej úrovni - odmeňovanie voličov za účasť – nesúhlasí, cestou je rozvoj eGovernmentu

Na prvej časti stretnutia sa zúčastnil aj Pavel Bojňanský, generálny riaditeľ Sekcie informatizácie spoločnosti MF SR, ktorý sa zaoberá riešením eGovernmentu na Slovensku.

Pánovi Kažimírovi bola oblasť eVotingu a eGovernmentu taktiež známa a blízka. Spolu s pánom Bojňanským sa vyjadrili v tom zmysle, že oblasť eGovernmentu sa práve rozvíja a je súčasťou Národnej koncepcie informatizácie verejnej správy. Elektronické hlasovanie by mohlo byť súčasťou obsahu tejto stratégie. Pán Kažimír vidí taktiež budúcnosť eVotingu na Slovensku pozitívne, aj keď jeho prioritou je v prvom rade budovanie vzťahov verejnej správy s občanmi cez eGovernment, v súlade so schválenou stratégiou informatizácie verejnej správy.

V otázke prípadného odmeňovania sa jasne vyjadril v tom zmysle, že s tým nesúhlasí. Podporuje však iné spôsoby ako vzbudiť záujem o veci verejné a jedným zo spôsobov je priblíženie sa k občanovi práve prostredníctvom projektu informatizácie verejnej správy. Smerovanie k priamej demokracii, resp. využívanie referenda ako nástroja, neodmieta, ale taktiež ho preferuje skôr na úrovni komunálnej politiky. Zastupiteľská demokracia má však aj naďalej v podmienkach Slovenska zmysel a opodstatnenie.

Obaja politici sa zhodli, že eVoting má na Slovensku budúcnosť a mohol by byť prínosom pre voličov a pomohol by zvýšiť záujem u mladých voličov o účasť vo voľbách. V oblasti priamej demokracie sa taktiež obaja zhodli v tom, že ju nevylúčili a že ju preferujú predovšetkým na komunálnej úrovni. Je teda veľmi zaujímavé, že politici strán, ktoré stoja oficiálne proti sebe, majú v tomto prípade veľmi podobné, presnejšie takmer rovnaké názory. Žiadne zásadne rozdielne názory v tejto oblasti jednoducho neodznili. Mnohých to môže prekvapiť, ale naopak aj mnohých utvrdiť v názore, že politická strana je vlastne len marketingový produkt, ktorý má svoj názov, logo, heslá. Zároveň, že prestáva existovať rozdiel medzi pravou a ľavicou a jedinou úlohou je získať každý jeden možný hlas.

Navrhované riešenie eVotingu na Slovensku

V prípade, že by sa Slovensko rozhodlo ísť cestou zavedenia eVotingu existujú tri možnosti, ktorými sa vybrať a to:

1. zavedenie elektronických hlasovacích zariadení vo volebných miestnostiach
2. hlasovanie cez internet
3. hlasovanie s použitím mobilného telefónu

Každá z týchto možností ma svoje výhody aj nevýhody.

Elektronické hlasovacie zariadenia – medzi výhody rozhodne patrí šetrenie životného prostredia, keďže by nebolo potrebné využitie papierových hlasovacích lístkov. Výhodou je to, že tento spôsob sa vo svete už využíva a to v Belgicku, Brazílii a v USA. Medzi nevýhody však patrí fakt, že zakúpenie hlasovacích zariadení, by znamenalo vysokú vstupnú investíciu pre štát. Ďalším problémom by mohla byť určitá komplikácia pre starších ľudí, resp. tých, ktorí nie sú zvyknutí na prácu s novými technológiami, pretože by nemohli využiť klasický spôsob na ktorý sú zvyknutí. Zdanlivo jednoduchá obsluha hlasovania môže spôsobiť odradenie voliča od hlasovania. Tento spôsob riešenia elektronického hlasovania by zrejme Slovensku nepriniesol želaný efekt, teda zvýšenie záujmu o účasť vo voľbách a referende.

Hlasovanie cez internet – má určite svoje miesto v budúcnosti. Otázne je či je aktuálne využitie tohto spôsobu pre dnešné Slovensko a to vzhľadom na rozšírenie internetu v domácnostiach. Výhodou je jednoznačne pohodlie voliča a fakt, že volič nemusí navštíviť volebnú miestnosť. Minimalizuje sa tým pôsobenie faktoru „neprijemné počasie“. Medzi nevýhody patrí stále riešenie problému s overením voliča a utajením voľby, aj keď skúsenosť z Estónska dokazuje, že tento problém môže byť technicky vyriešený. Otázkou však zostáva, či je kombinácia využitia čipovej ID karty, hesla a elektronického podpisu, užívateľsky prijateľná. Zavedeniu tohto systému by muselo predchádzať zavedenie a rozšírenie občianskych preukazov s čipom. Toto ale nie je v tejto chvíli aktuálne. Nevýhodou rozšírenia hlasovania cez internet je teda náročnosť technickej realizácie overovania voliča a to aj z pohľadu finančného (nákup čítacích zariadení, rozšírenie občianskych preukazov s čipom). Rovnakou nevýhodou, ako v prípade elektronických hlasovacích zariadení, by bolo komplikované využitie pre starších občanov. Naopak, osloviť by tento spôsob určite mohol

mladých voličov. Rozhodne je internet, rovnako ako aj využitie káblovej televízie, budúcnosťou v eVotingu.

Použitie mobilného telefónu - treťou možnosťou je využiť pre hlasovanie mobilný telefón. Práve tento spôsob sa javí ako riešenie, ktoré by mohlo otvoriť cestu k eVotingu na Slovensku a to bez vysokých vstupných investícií na zakúpenie hardvérových zariadení.

Navrhované riešenie spočíva vo využití SIM karty, ktorá by nahradila úlohu občianskeho preukazu s čipom. Mobilný telefón, by bol v takomto prípade využitý ako čítačka a aj hlasovacie zariadenie zároveň.

V praxi by využitie mobilného telefónu mohlo vyzerať nasledovne:

1. Ak by sa volič rozhodol voliť týmto spôsobom musel by na vopred známych miestach štátnej správy (mestské, miestne úrady..) požiadať o zaregistrovanie. Na základe tejto registrácie by bol takýto volič poznačený v zozname voličov pre volebný okrsk, v ktorom by inak bežne volil, ako volič elektronickým spôsobom, aby nemohol voliť aj po druhýkrát (klasicky) vo volebnej miestnosti. Volebná komisia by takémuto občanovi už volebné lístky nemohla vydať. Taktiež by túto informáciu mal mať čo najskôr k dispozícii miestny úrad, ktorý vydáva voličské preukazy. Podobne aj v tomto prípade ide o znemožnenie viacnásobného hlasovania a to tým, že sa zabráni vydaniu voličského preukazu.
2. Volič by vzápätí dostal SIM kartu (na rovnakom mieste alebo dodatočne poštou), pomocou ktorej by voľbu zrealizoval (prostredníctvom tzv. SIM TOOLKIT aplikácie, ktoré sa používajú napríklad pri službách GSM banking alebo s využitím inej technológie ako napríklad pri eVotingu cez internet. Mobilným telefónom je už dnes možné aj plnohodnotné pripojenie do internetu a prezeranie web stránok). SIM karta by slúžila zároveň ako identifikačný „doklad“ voliča. Volič by teda pre účely vykonania voľby len jednoducho vymenil svoju SIM kartu v telefóne, za túto špeciálnu, ktorá by umožňovala len použitie vo voľbách (aj viacnásobné).
3. Potvrdenie voľby by volič zrealizoval zadaním PIN kódu, ktorý by mohol byť distribuovaný samostatne alebo rovnakým spôsobom ako SIM karta.
4. Takto zaslaný hlas by bol zakódovaný a poslaný priamo do štatistického úradu SR, kde by bola pre tento účel vytvorená samostatná volebná komisia, ktorá by dohliadala nad korektnosťou hlasovania.

Toto riešenie má mnohé výhody. V prvom rade v tom, že by štát a ani volič nemusel investovať do špeciálnych čítacích zariadení. Nemuselo by zároveň dôjsť k výmene občianskeho preukazu za ID kartu s čipom.

Pre toto riešenie jednoznačne hovorí aj rozšírenie mobilných telefónov na Slovensku a vyše 90%-ná penetrácia využívania služieb medzi užívateľmi vo veku 20 až 39 rokov (pozri výsledky prieskumu na str. 23). Je tu teda veľký potenciál v počte užívateľov mobilných telefónov v porovnaní s návrhom na hlasovanie cez internet. Zároveň je povzbudzujúcim aj deklarovaný záujem tretiny občanov, ktorý by elektronický spôsob voľby cez internet alebo mobilný telefón uvítali (pozri výsledky prieskumu na str. 30).

Ďalšie výhody navrhovaného riešenia:

- možnosť vykonať voľbu kdekoľvek na území SR s pokrytím signálom mobilných operátorov a to bez nutnosti žiadať o voličský preukaz v prípade, že by volič chcel voliť v inom volebnom okrsku
- možnosť voliť kdekoľvek v zahraničí v pokrytí GSM signálom a v sieti roamingového partnera
- možnosť upozorniť voliča (ak si to želá) na deň volieb prostredníctvom SMS správy na mobilný telefón, ktorý by si vopred určil
- možnosť pre voliča získať si informácie o jednotlivých kandidátoch politických strán cez prostredie mobilného telefónu (SMS, MMS, wap, www)
- predpoklad zvýšeného záujmu o voľby zo strany mladých voličov, ktorí by sa pri klasickom spôsobe volieb nezúčastnili
- šetrenie životného prostredia

Medzi nevýhody tohto riešenia patrí jednoznačne fakt, že nie je známe, že by tento spôsob bol doteraz niekde vo svete využitý a bolo by treba navrhnuť a vyvinúť vlastné riešenie.

V prípade, že by sa v budúcnosti pristúpilo k akémukoľvek z navrhovaných technických riešení eVotingu, neobišlo by sa to prirodzene bez úpravy príslušných zákonných noriem a bez propagácie štátu za účelom zvýšenia dôvery voči elektronickému hlasovaniu.

Záver

Cieľom tejto práce nebolo len poukázať na to aké sú možnosti použitia existujúcich technológií pre realizácie volieb v budúcnosti. Hlavnou ambíciou bolo hľadanie dôkazov k správnosti vyslovenej hypotézy, podľa ktorej môžu alternatívne elektronické spôsoby volieb zvrátiť nepriaznivý trend znižovania účasti voličov vo voľbách a to tým, že oslovia predovšetkým mladých voličov, ktorí využívajú technické vymoženosti súčasnej doby v každodennom živote.

Človek je v zásade tvor, ktorý sa neustále snaží spríjemňovať si život a spraviť všetko preto, aby si uľahčil prácu a každodenné povinnosti. Je preto prirodzené, že sa ľudia snažia o to isté aj v oblasti akou je napríklad návšteva úradu. Predstava, že si občan vybaví napríklad vodičský preukaz z pohodlia domova, alebo že takýmto spôsobom doručí úradu napríklad daňové priznanie, alebo že takto získa požadované informácie, je iste veľmi lákavá. Taktiež aj predstava, že sa zúčastní volieb do parlamentu z ležadla na pláži na odľahlom ostrove, je priam fascinujúca a možno nepredstaviteľná. Kto by si však trúfol pred pár rokmi predstaviť, že sa aj porozpráva s priateľom, ktorý sa práve nachádza v Sydney a bude ho nielen počuť ale aj vidieť? Okrem toho za prijateľnú cenu alebo dokonca aj úplne zdarma. To čo sa dnes dá len ťažko predstaviť, môže byť zajtra samozrejmosťou.

Výsledky prieskumov, ktoré sú v tejto práci uvedené, jasne naznačujú, že by sa Slovensko malo vybrať cestou elektronizácie volebného systému a má šancu sa stať v tejto oblasti akýmsi pionierom alebo lídrom. Naznačuje to deklarováný záujem voličov aj politikov. Umožnila by to aj veľkosť krajiny, vzdelanosť obyvateľov a rozšírenie používaných telekomunikačných technológií.

Podnázov práce: „Cesta k priamej demokracii?“, naznačuje že ďalším zámerom bolo nájsť odpoveď na otázku či by zmena spôsobu vykonania voľby zvýšila záujem o účasť na priamom riadení krajiny prostredníctvom všetudového hlasovania, teda referenda. Aj v tomto prípade výsledky prieskumov dokazujú, že záujem o účasť v referende by bola o niečo vyššia v prípade, že by bolo možné využiť internet alebo mobilný telefón. Otázkou však zostáva či je Slovensko pripravené na cestu k priamej demokracii a či majú o takú formu riadenia záujem ako občania tak aj politici. Obaja oslovení politici sa zhodli v tom, že plebiscit je dobrý a potrebný nástroj v demokratickej spoločnosti, ale jeho častejšie využitie vidia skôr na regionálnej úrovni. Je zjavné, že ani samotní občania nemajú veľkú potrebu, aby rozhodovali sami a nie prostredníctvom zvolených zástupcov. Táto téma v spoločnosti jednoducho

nerезonuje a dôkazom nezáujmu sú aj doterajšie výsledky referend, ktoré sa doteraz v histórii existencie Slovenskej republiky konali. Je preto zjavné, že v dnešnej dobe by zavedenie elektronickej voľby nevedlo automaticky k zvýšenému záujmu o účasť v referende na celoštátnej úrovni. Avšak hlasovania na miestnej úrovni by mohli občanov osloviť. A to aj elektronicke hlasovania v jednoduchej podobe, ako sú napríklad ankety, ktoré môžu pomôcť zvoleným zástupcom obce, aby rozhodli správne.

V každom prípade by som si na záver dovoľil odporučiť, aby príslušné inštitúcie a politici, v kompetencii ktorých je rozvoj informatizácie a eGovernmentu na Slovensku, o tejto téme diskutovali a aby sa možnosť elektronickej voľby zrealizovali čo najskôr.

Bibliografia

Informačná kancelária Rady Európy, Odporúčanie (2001) 19 a (2004) 11. On:

<http://www.radaeuropy.sk>, (1.7.2008).

Irish Citizens for Trustworthy Evoting, 5th October 2006. On: <http://evoting.cs.may.ie>

(2.7.2008).

Griffiths, M. (2002): Australian e-Democracy?: Its Potential for Citizens and Governments:

Melbourne: Monash University Gippsland.

Ministerstvo financií SR: Stratégia informatizácie verejnej správy. On:

<http://www.informatizacia.sk/>, (2.7.2008).

Okruhlicová, Martina: Prehľad e-vote: Bratislava: Kancelária NR SR Odbor analýz,

vzdelávania a parlamentného výskumu.

OZ Partnerstvá pre prosperitu: eVoting. On: <http://www.p3.sk/1/evoting/>, (2.7.2008).

Republique et Canton de Geneva: E-voting. On: <http://www.ge.ch/evoting>, (2.7.2008).

Secretary of State California, California Internet Voting Task Force. On:

<http://www.sos.ca.gov>, (1.7.2008)

Spoločnosť Orange Slovensko, a.s. (3.7.2008).

Trechsel, Alexander H.: Report for the Council of Europe - Internet voting in the March 2007

Parliamentary Elections in Estonia. Florence: European University Institute. On:

<http://www.vvk.ee/>, (2.7.2008).

Veľšic, Marián (2008): e-Demokracia na Slovensku: Bratislava: Inštitút pre verejné otázky.

Web portál mesta Šaľa, Elektronicke dotazníky. On: <http://www.sala.sk>, (3.7.2008).

Web portál projektu Cyber Vote, Project Description. On: <http://www.eucybervote.org>,

(1.7.2008).

Prílohy

Príloha č. 1 – Dotazník pre prieskum medzi voličmi

eVoting

Q1. Teraz Vám budem čítať rôzne spôsoby – možnosti ako sa zúčastniť volieb. Myslíme teraz volieb poslancov Národnej rady, samosprávy, prípadne prezidenta. Pre každý zo spôsobov vyberte výrok podľa tejto karty, ktorý najlepšie popisuje to, aký je Váš vzťah k tejto možnosti volieb. Ako by ste popísali Váš vzťah k možnosti voliť ... [postupne dopĺňajte možnosti z tabuľky]?

- 1: jediná alebo jedna z možností, ktorým dávam prednosť
 2: možnosť, o ktorej by som za istých okolností uvažoval(a)
 3: nikdy by som o tejto možnosti neuvažoval(a)
 4: nikdy som o tejto možnosti nepočul(a)
 9: nevie, bez odpovede

*Predložte **KARTU Q1**. Pri každom rozhovore zmeňte poradie, v ktorom sa pýtate na jednotlivé možnosti volieb. V ľavej časti zakrúžkujte písmeno pri tej možnosti, na ktorú sa budete pýtať ako na prvú.*

A.	priamo vo volebnej miestnosti	1	2	3	4	9
B.	cez Internet	1	2	3	4	9
C.	cez mobilný telefón	1	2	3	4	9
D.	do prenosnej urny – v domácnosti by Vás navštívil člen volebnej komisie	1	2	3	4	9

*Predložte **KARTU** s obrázkami možnosti voliť cez internet alebo mobilný telefón.*

Voľby by prebiehali prostredníctvom internetu alebo mobilného telefónu, volič by teda voľby uskutočnil z pohodlia domova podobne ako v prípade prevodného príkazu cez služby internet bankingu. V prípade mobilného telefónu by voľba prebehla napríklad zaslaním SMS správy a výhodou by bola možnosť voliť kdekoľvek v pokrytí signálom, teda aj v zahraničí a kdekoľvek na území Slovenska (kde je pokrytie sieťami mobilných operátorov). Samozrejme treba vychádzať z toho, že technicky je všetko vyriešené a že je zaručené, že voľba bude tajná.

Q2. Do akej miery by ste mali záujem voliť cez internet alebo mobilný telefón, ak by takáto možnosť bola v súčasnosti na Slovensku dostupná?

*Predložte **KARTU Q2***

- 1: rozhodne nie
 2: skôr nie
 3: neviem sa rozhodnúť, či áno alebo nie
 4: skôr áno
 5: rozhodne áno
 9: nevie, bez odpovede

Q3a. Keby sa zajtra konali voľby (postupne dopĺňajte z tabuľky) zúčastnili by ste sa Vy osobne týchto volieb?

Q3b. Keby sa zajtra konali voľby (postupne dopĺňajte z tabuľky) volili by ste v týchto voľbách cez internet alebo mobilný telefón?

Prog: Každý riadok – samostatne

Najskôr sa pýtajte na otázku Q3a, potom Q3b – Q3b sa pýtajte len tých, ktorí odpovedali áno v Q3a

		Q3a	Q3b
A.	poslancov do NRSR	01	01
B.	poslancov do miestneho/ mestského zastupiteľstva	02	02
C.	prezidenta	03	03
D.	primátora alebo starostu	04	04
E.	referenda o dôležitom zákone/ dôležitej otázke...	05	05

Q4. Zúčastnili by ste sa referenda častejšie ako raz za rok, ak by bolo možné využívať hlasovanie cez Internet alebo mobilný telefón?

Predložte KARTU Q3

- 1: rozhodne nie
- 2: skôr nie
- 3: neviem sa rozhodnúť, či áno alebo nie
- 4: skôr áno
- 5: rozhodne áno
- 9: nevie, bez odpovede

Q5. Do akej miery by Vás presvedčili nasledovné skutočnosti zúčastniť sa volieb prostredníctvom mobilného telefónu alebo internetu?

Predložte KARTU Q5. Jednotlivé možnosti sa pýtajte v náhodnom poradí.

- 1: určite nie
- 2: skôr nie
- 3: ani áno, ani nie
- 4: skôr áno
- 5: určite áno
- 9: nevie, bez odpovede –

A.	odporúčania priateľov a známych	1	2	3	4	5	9
B.	možnosť vyhrať nejakú cenu alebo získať odmenu – ako napr. <i>auto, dovolenka, nákupné poukážky a pod.</i>	1	2	3	4	5	9
C.	informácie, že v iných krajinách takéto voľby bežne prebiehajú	1	2	3	4	5	9
D.	záruka spoľahlivej firmy, ktorá by hlasovanie zabezpečila	1	2	3	4	5	9

Príloha č. 2 – Dotazník pre prieskum medzi politikmi:

Rozhovor s, dňa.....
k téme záverečnej práce s názvom „Cesta k priamej demokracii“
Vladislav Kupka, 3. ročník UCM v Trnave
Otázky/témy k diskusii:

1. Vedeli by ste si predstaviť voľby tak ako je zobrazené v prezentácii (E-voting – prezentácie politikov, názorov, myšlienok a následné hlasovanie cez internet, TV, SMS z pohodlia domova, z dovolenky v zahraničí...)?
2. Má zmysel a budúcnosť na Slovensku?
3. Vidíte Slovensko ako budúceho lídra vrámci EÚ pri rozvoji e-votingu (penetrácia mobilných telefónov, internetu, káblovej TV, veľkosť krajiny..)?
4. Myslíte si, že by hlasovanie cez e-voting bolo prínosom pre Vašu politickú stranu?
5. Ktorú časť Vašich voličov by mohol e-voting osloviť?
6. Myslíte si, že by e-voting zvýšil záujem o účasť vo voľbách napr. do NRSR alebo voľbách Prezidenta SR? Aký je Váš odhad účasti?
7. Viete si predstaviť volebnú kampaň vo forme SMS, MMS?
8. Myslíte si, že by e-voting zvýšil záujem občanov o účasť v referendách?
9. Ako často by sa podľa Vás občania boli ochotní vyjadriť v referendách a zúčastniť volieb napríklad počas jedného roka, ak by bol projekt E-voting úspešný?
10. Viete si predstaviť, že pre zvýšenie účasti vo voľbách by štát ponúkol občanom nejakú formu odplaty za účasť, prípadne výhru?
11. Bolo by možné a vhodné na Slovensku vybudovať záujem o účasť v referendách?
12. O akých otázkach by sa v referendách rozhodne nemalo hlasovať?
13. Ktoré témy by ste rozhodne doporučili vždy potvrdiť referendum?
14. Myslíte si, že je v záujme politikov na Slovensku, aby sa demokracia posunula smerom od zastupiteľskej k demokracii priamej? Teda aby sa občania zúčastňovali priamo na rozhodovaní?